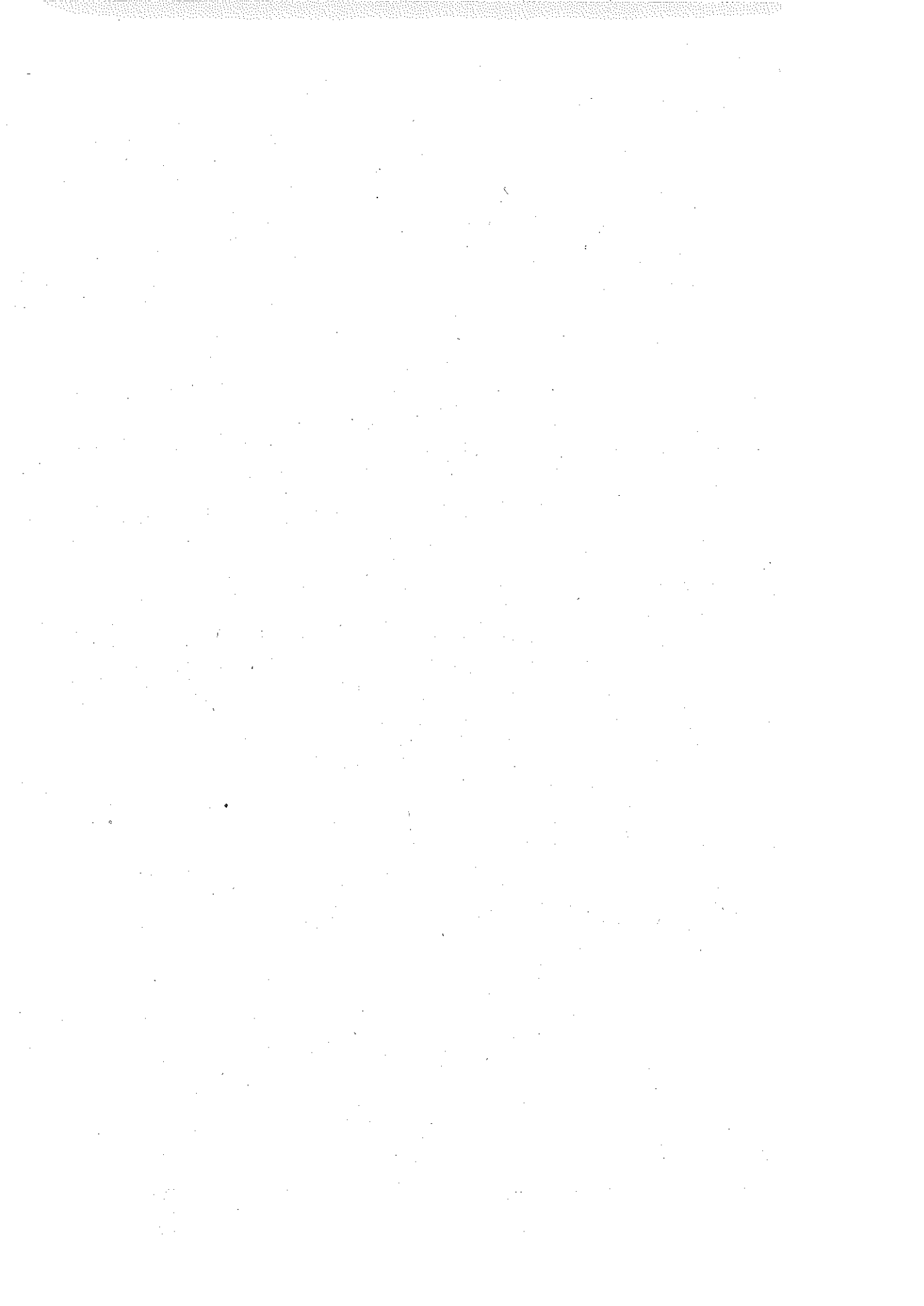

ÇALIŞMA HAYATIMIZIN BUGÜNÜ ve GELECEĞİ

Şevket YILMAZ
(Türk-İş Genel Başkanı)

**İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi
Çalışma ve Endüstri İlişkileri
Araştırma Merkezi
Sosyal Siyaset Konferansları 34. Kitap
1985 den ayrı basım.**

ÇALIŞMA HAYATIMIZIN BUGÜNÜ ve GELECEĞİ

Şevket YILMAZ
(Türk-İş Genel Başkanı)

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinin geleneksel Sosyal Siyaset Konferanslarının düzenli olarak yeniden başlamasını sevinçle, bu yeni konferans dizisinde TÜRK-İŞ Genel Başkanı olarak bana da söz verilmesini teşekkürle kaydederek; Türk İşçileri adına hepinizi saygıyla selâmlıyorum.

Ülkemize çağdaş sosyal siyaset kavramını getiren mütevaffa Prof. KESSLER'i saygıyla anıyorum. O'nun en yakın çalışma arkadaşı olarak bu bölümü kuran ve Türk sosyal siyasetine çok değerli katkıları bulunan Prof. Orhan TUNA Hocama, çalışma ekonomisi kavramının ülkemize yerleşmesini sağlayan ve bu bölümün şimdiki başarılı başkanı, Prof. Sabahattin ZAIM Hocama; ve bu bölümde genç bir asistan olarak akademik hayatına başladıktan sonra, şimdi, İstanbul İktisat Fakültesi gibi iktisat biliminin yuvası olan büyük bir bilim kurumunun Dekanlığını ehliyetle yürüten Prof. Nusret EKİN Hocama da en samimi hürmetlerimi sunuyorum.

Bugün bana ayrılan süre içinde, «Çalışma Hayatımızın Bugünü ve Geleceği» başlığı altında, belki de ülkemizin bugününde ve yarınlarında en önemli sayılacak bir konuyu işlemek görevi verildi.

Türkiye'de sendika ve grev adını anan masum işçilerin komünist lekesi altında tutuklandığı eski yıllarda, bu kavramları ülkemizde savunan, üstelik bin türlü zorluğa göğüs gererek savunan bu bölüm olmuştur. Orhan TUNA Hocamızın liderliğinde şimdiki değerli öğretim kadrosu olmuştur. Bu nedenle, böyle bir kurumdan gelen isteği, bütün güçlüğüne rağmen, reddetmem mümkün olmadı.

Yani, teklif eğer başka bir yerden, başka kişilerden gelseydi, muhtemelen bugün bu konuda konuşmayı kabul etmeyecektim.

Çünkü bugün bu konuda benim söyleyebileceğim şeyler, acı şeylerdir.

Burada yapacağım konuşma, eski mitolojide acı gerçekleri söyleyen, ama kimse kulak asmadığı gibi felâket tellâli diye karalanan kâhinlerin konuşmalarına benzeyebilir. Mitolojideki kâhinlerin, örneğinde olduğu gibi, bugün burada benim dediklerimi, bu salon dışındaki bazı kulaklar duymak istemeyecekler, «TÜRK-İŞ Başkanı yine sefalet edebiyatı yapıyor, tabanına göz kırptıyor» diye yanlış anlayacaklar; ve korkarım ki sonuçta, yine eski mitolojide sık sık hikâye edildiği gibi, ülkemizi sıkıntılar basacaktır.

Endişem, ülkemizdeki gelişmenin, kâhinlerin felâketleri önceden söylemesine rağmen kimsenin kulak asmaması örneğine benzemesidir. Ümidim ise, sonucun ülkemizde faydalı olması, aklın ve sağduyunun galip gelmesi, çağımızın ihtiyaçlarına uygun sosyal politikalar uygulanarak felâketlerden kurtulunmasıdır.

Gerçekleşeceğine şu anda pek inanmadığım, ama inanmak istediğim bu ümidimi biraz daha somut olarak belirttim;

Ülkemizin yöneticileri ve işverenleri, eğer önümüzdeki kısa dönem içinde, yıllardır bu Fakültede ders kitabı olarak

okutulan değerli bir eseri, Yani Prof. Orhan TUNA'nın yazdığı ve en son Prof. Nevzat YALÇINTAŞ ile birlikte gözden geçirerek yayınladığı Sosyal Siyaset adlı kitabı okurlar ve kavrarlarsa, benim ilerisi için endişe ettiğim karanlık tablo gerçekleşmez, ben burada boşu boşuna felâket tellallığı yapmış olurum. Ve inanın ki, bu konuda yanılmış olmaktan ötürü de hayatımın en büyük mutluluğunu duyarım.

Sözünü ettiğim kitap, yıllardır bu Fakültenin öğrencilerine sosyal siyasetin kavramını, kapsamını, fonksiyonlarını, tedbirlerini büyük vukufu anlatır. Bir milleti mutlu yapmanın yöntemlerini açıkladıktan sonra, bu yola giden temel vasıtaları sayar. Bu vasıtalar arasında, «Kollektif kendi kendine yardım mekanizması» başlığı altında, hür sendikacılığı gösterir.

Artık günümüzde sosyal sorunların sırrı kalmamıştır. Çağdaş bilim eskiden sır sayılan bütün yolları açmış, işin püf noktasını göstermiştir. Bu nedenle şimdi «sosyal huzurun sırrı yok, açık-seçik çözüm yolu vardır. O da, hür sendikacılığın bütün icaplarıyla işletilmesi ve bu yolla sosyal huzura varılmasıdır.»

Ülkemizi yönetmekle görevli siyasal kadroların, başlarını bir takım teknik kitaplardan ve Friedman teorilerinden kaldırıp, sosyal siyaset okumalarını tavsiye ediyorum. Ülkemizin sorunlarını çözmek için IMF'nin veya Dünya Bankasının değerli uzmanlarına danışmak amacıyla ta Amerika'lara gidip yorulmasınlar, sosyal sorunların çözümünü en iyi bilen kurum işte buradadır, konulara en ziyade vakıf bilim adamları işte bu Fakültenin bu bölümündedir...

Bu vesileyle, Orhan TUNA Hoca'nın kitabının 261. sayfasındaki şu büyük cümleyi tekrarlamak istiyorum: «...Günümüzde Sosyal Siyasetin vazifesi, artan beşeri emeğin produktivitesini sadece daha çok mal istihsaline değil, fakat geniş halk yığınlarının yaşama ve çalışma şartlarının islahına tahsis etmektir.»

Bu hikmeti beyaz harflerle yazarak, her kademedeki yöneticinin ve politikacının evine ve bürosuna en görülür yerlere asmak şarttır.

Geniş halk yığınlarının yaşama ve çalışma şartlarının islahı, ülkedeki huzur ve barış ortamının en sağlam güvencesidir.

Bu islahatı sağlamak ise, ne sadece hizmet-i hükümete, ne de sadece işverenlerin keyfine bırakılabilir. Bu işi en iyi yapacak olan mekanizma, sosyal siyasette «Kollektif kendi kendine yardım mekanizması» olarak adlandırılan hür sendikacılıktır.

Hür sendikacılığın esas itibariyle bir talep müessesesi olduğunu unutmamak gerekir. Bu nedenle bizim taleplerimizi, üslubumuzun sertliği veya yumuşaklığıyla değil, muhtevanın haklılığıyla değerlendirmek icabeder. Biz, ülkede canı yananların temsilcisiyiz. Canı yanan insanın da sesi yüksek çıkar. Bu durum bir kusur değildir; tam tersine, bir sağlık ifadesidir. Şair Mehmet Emin YURDAKUL'un ünlü şiirindeki bir kelimeyi değiştirerek şöyle diyebiliriz :

«Bırak beni haykırayım, susarsam sen matem et,
Unutma ki sendikası haykırmayan bir millet,
Sevenleri toprak olmuş öksüz çocuk gibidir,
Zaman ona kan damlayan dişlerini gösterir...»

İşte, çalışma hayatımızın bugünü de, yarını da; hür sendikaların taleplerini yaparken, haklarını haykırırken, seslerinin ne ölçüde gür çıktığına bağlıdır.

Hür sendikaların taleplerinin üslubunu haykırma seviyesinden rica derecesine indirirsek, ilk bakışta politik yöneticiler biraz rahat etmiş gibi olurlar, ama kısa zamanda şairin dediği olur ve zaman topluma kan kusturur.

Hür Sendikaların haykırmadığı, ricacı olduğu yerlerde çağdaş demokrasi olmaz.

Hür sendikaların haykırmadığı, ricacı olduğu yerlerde sosyal adalet olmaz.

Sosyal adalet olmayınca da sosyal barış bir hayalden ibaret kalır.

Bizim ve uluslararası hür sendikacılık hareketinin üç temel sloganı şudur: Ekmek, Barış, Özgürlük... Biz bu sloganları ve buna varacak yolları en gür sesimizle haykırmalıyız ki, Ekmek, Barış ve Özgürlük güvenceye kavuşabilsin!..

Biz ekmek istiyoruz. İşçinin, memurun ve emeklinin mutfağı genişlesin istiyoruz. Başkalarının ziyafet sofrasında asla gözümüz yok, ama bizim mütevazı soframız da doyurucu olsun, bize ve ailemize yetsin istiyoruz. Hiç şüphesiz, sofradayımını sadece gıda ile sınırlı olarak değil; eğitimden sağlığa, konuttan çalışma şartlarına kadar hayatın bütün boyutlarını ifade eden bir muhteva içinde kullanıyoruz... Ve hayatın bütün boyutlarında daha iyi imkânlar, daha ileri haklar talep ediyoruz.

Biz Barış istiyoruz. Kimse kimseye kem gözle bakmasın, herkes birbirini kardeş gözüyle görsün diyoruz. Ama şunu da iyi biliyoruz ki, yağmur duasına çıkar gibi barış duasına çıkılmaz. Barışın yeşermesi için somut şartlar gereklidir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) nun belirttiği gibi, «Barış istiyorsanız adalet ekiniz.» İşte bu nedenle biz millî gelirden adil pay istiyoruz, vergide adalet istiyoruz. Hayatta adalet istiyoruz. Özetle, barış istediğimiz için onun temeli olan sosyal adaleti savunuyoruz.

Biz Özgürlük istiyoruz. Sadece kendimiz için değil, toplumun bütün kesimleri için özgürlük istiyoruz. Kamu özgürlükleri bütün batı demokrasilerinde olduğu gibi, bizde de geniş olsun diyoruz. Çünkü özgürlüklerin, demokrasinin temel şartı olduğunu biliyoruz. Ve demokrasiyi bir araç olarak değil, Türk insanının mutluluğu için asli bir amaç olarak görüyoruz. Biliyoruz ki, ülkemizin son 25 yıllık tecrübesi için-

de, demokrasi işlediği zaman çalışanların milli gelirden aldığı pay oran olarak artmış, işçi ücretleri reel olarak yükselmiştir; demokrasi arada sırada kazaya uğradığı zaman ise bunun tam tersi olmuş, temsil ettiğimiz çalışan sınıflar ekonomik ve sosyal anlamda gerilemiştir.

Ülkemizin bugünkü ve yarınki çalışma hayatı, yukarıda kısaca özetlemeye çalıştığım temel prensiplerin hayata geçirilmesine bağlıdır. Yani, yukarıda dediklerimiz yapılırsa, çalışma hayatımız huzurlu olur. Dediklerimiz yapılmazsa, çalışma hayatımıza huzur değil; huzursuzluk gelir, sınıf çatışması gelir, hırçınlık ve inatlaşma gelir...

Çalışma hayatımızın bugününe kuş bakışı bir göz gezdirsek, huzur ve mutlu olmamız için çok az sebep bulunduğunu görürüz.

Nüfusumuzun yaklaşık % 50'sinin 20 yaş ve altında olması genç ve dinamik bir nüfus yapısı nedeniyle bir çok bakımdan lehimize ama, bu kadar büyük bir kitlenin çalışma hayatının eşliğinde olması nedeniyle bu kadar büyük ölçekte iş hacmi yaratmak zorunluğu da ülkemiz için ağır bir yüküdür. Ayrıca, yüksek nüfus artışı hızı nedeniyle her yıl 1 milyon civarında nüfusumuz artıyor. Bu durum, mevcut yüklere ek olarak, her yıl 1 milyon kişilik ilâve iş, konut, hastane, okul demektir. Bu ağır yükü ise, daralan değil, ancak hızla büyüyen bir ekonomiyle kaldırmak mümkün olabilir.

Oysa, Cumhuriyetimizin büyük başarılarından birisi olan ekonomik büyüme, son yıllarda unutulmuş ve yatırımlar durmuştur. Üretmeyen bir ekonomiyi sırf ihracatla ve dış borçlanmayla kalkındırmayı amaçlayan eksik bir ekonomik politika nedeniyle, insanlarımız, yıllardır alıştıkları hayat seviyesinin altına itilmektedir.

Ülkemizde 18 milyon çalışabilir nüfusun önemli bir kısmı işsizdir. Resmi rakamlara göre 4-5 milyon arasında değişen bu işsizler ordusu. ekmeğini kendi emeğiyle kazanmak-

tan mahrum bırakılmış, başkalarının ekmeğine ortak olmaya mâhkum edilmiş, büyük bir huzursuz kitlesi oluşturmaktadır.

Tahminlere göre 10-15 milyon civarında olan fiilen çalışanlar arasında sendikalaşma hakkına sahip olanlar küçük bir azınlıktan ibarettir. Uluslararası Çalışma Örgütü'ne üye olmamıza rağmen, bu örgütün ve bütün batı demokrasilerinin kabul ettiği sendikalaşma özgürlüğünü, yasalar bazı çalışanlardan esirgemiştir. Kırsal alanda, milyonlarca tarım işçisi İş Kanunundan ve sendikal himayeden yoksundur. 45 milyon nüfuslu bir ülkede, sendikalı sayısının toplam 2 milyon civarında olması, affedilmesi çok zor bir eksikliklerdir.

Ülkemizde milli gelir dağılımı fevkalade bozuktur. Dünya Bankasının 1983 Kalkınma Raporuna göre, en zengin % 20 nüfus ile en fakir % 20 nüfus arasındaki gelir farkı Türkiye'de 16 kat, İngiltere, İsveç ve Japonya'da ise yaklaşık 5 katdır. Kendimize örnek aldığımız batı demokrasilerini sadece Marlboro sigarası ve Nescafe ile benimsemek yetmez, milli gelir dağılımındaki adalet ilkesiyle de benimsemek zorundayız.

Ülkemizde imalat sanayiinde maliyet içindeki işçi ücretlerinin payı % 11 civarındadır. Oysa, dış piyasada rekabet ettiğimiz batı ülkelerinde bu oran % 20-40 arasında değişmektedir. Uluslararası piyasada rekabet konusu olan mallar dolar olarak aynı fiyatla satılacağına göre, ülkemizde işçi ücretlerindeki düşüklükten doğan büyük farkın işverenlerin haksız kazanç hanesine yazılması ve bunun hesabının sorulması gereklidir.

Ülkemizde toplu sözleşme düzeni büyük ölçüde tahrip edilmiştir. Kollektif kendi kendine yardım mekanizmasının en etkili aracı olan toplu sözleşme düzeni, özellikle 2822 sayılı Kanundaki insafsız bazı düzenlemelerle, işlemez hale getirilmiştir. Bu durumda, iktisaden zayıf durumdaki işçilerin kendilerini korumak için tek vasıtası olan hür sendikacılı-

ğın kolu kırık durumdadır. İyi düzenlenirse yararlı hizmetler yapabilecek olan YHK, çok kötü bir düzenlemeyle, adeta toplu sözleşme düzenini sabote etmekle ve işçileri yoksulluğa itmekle görevlendirilmiş gibidir.

Bir takım insafsız suçlamalar ve işverenlerin körüklediği haksız propagandalarla demokrasinin, hür sendikacılığın ve toplu sözleşme düzeninin asli unsuru ve hatta güvencesi olan grev hakkı, ülkemizde adeta münhasıran bir kusurmuş gibi gösterilmektedir. Oysa grev, kusur değil, kusurların düzeltilmesi için etkili bir araçtır. Bu araç işlemezse kusurlar katmerleşir. Kusurlar katmerleşince de ülkeye karamsarlık ve huzursuzluk çöker, sisteme olan inanç sarsılır, çözümleri başka sistemlerde arayan maceracı akımlar güçleşir.

Yıllardır grevlerden yakınan çevrelerin, çok daha fazla iş günü ve üretim kaybettiği istatistiklerle sabit olan iş kazaları karşısında suskun kalmaları, en küçük bir önlem almaya yanaşmamaları; esas şikâyet konusunun üretim kaybı olmadığını, sadece ve sadece hür sendikacılığın sindirilmek istendiğinin en açık delilidir.

İşyerlerinde işverenlerin işçilere ve sendikacılara karşı olan tutumları son yıllardaki olağanüstü koşulların suistimalinin bir örneğidir. İşçilere yapılan baskılar artmıştır. Sendika temsilcilerinin yasal görevlerini yapmalarına bir çok yerde imkân verilmemektedir. Son günlerde, işveren çevreleri, işçi çıkarma yasağının kalkmasını ve diledikleri gibi işçi atma fırsatının tekrar verilmesini istemeye başlamışlardır.

İlk akla gelen bu sorunlara, zaman izin verseydi, yüzlercesini daha ekleyebilirdim. Ama bu kadarı da, ülkemizde çalışma hayatının şimdiki halinin hiç de iç açıcı olmadığını göstermeye yeterlidir.

Bugünkü durum böyle olunca, yarın için söylenebilecekleri hemen özetleyebilirim: **Bugünkü şikâyet konuları giderilir ve hür sendikacılık, batı demokrasilerinde olduğu gibi, bü-**

tün icaplarıyla serbestçe işlerse, yarınlarımız iyi olur. Aksi halde, yarınlar için önümüze karanlık bir tablo çıkar.

Ülkemizi yarınlara götürmekle görevli siyasal kadroların, yukarda açıklamaya çalıştığım sosyal realiteleri tam olarak kavradığını sanmıyorum. Bu nedenle, üniversite olarak sizlerin ve hür sendikacılar olarak bizlerin el ele verip siyasal kadroları uyarmamız, yarınki muhtemel karanlığı gidecek ışığı elbirliğiyle bulmamız gereklidir.

Bu görevimizi yaparken, yasaların çok kısır bir yorumuyla, politika yaptığımızı iddia edenler çıkabilir. Bence bu iddia hiç önemli değildir. Çünkü, başka bir vesileyle söylenmiş ünlü bir sözü konumuza adapte ederek diyorum ki, politika, sadece politikacılara bırakılmayacak kadar ciddi ve önemli bir konudur!..

Huzurunuzda şunu açıklıkla ifade ediyorum: TÜRK-İŞ olarak biz, tarihi görevimizin bilincindeyiz. Bu görevin gereği olan ne varsa, örnek aldığımız batı demokrasilerindeki sınırlar içinde, mutlaka yapacağız. Aynı bilinci siz değerli sosyal siyasetçilerin de taşıdığını biliyorum ve önümüzdeki müşterek görevde elbirliği içinde bulunacağımıza inanıyorum.

Tıp gibi, mühendislik gibi, fizik gibi, sosyal siyaset de bir bilimdir. Bu bilimin evrensel gerçekleri vardır ve şüphesiz ki bu gerçekler ülkemiz şartlarında da geçerlidir. Bu bilgi bize siz öğrettiniz ve öğretiyorsunuz; şimdi bizler bunu uygulamak göreviyle karşı karşıyayız. Yani, sizden feyzalmış öğrenciler olarak, şimdi sizin ve tarihin huzurunda bir sınav vereceğiz. Bu sınavdan yüzümüzün akıyla çıkacağımıza inanıyorum. İlerde tarih bizim için iyi şeyler yazacaktır ve sizler, değerli sosyal siyasetçi bilim adamları, bizimle övüneceksiniz, bizleri iyi yetiştirdiğiniz için gurur duyacaksınız.

Burada sizlere günlük-güneşlik bir tablo çizmek istedim. Ama bu, sizleri yanıltmak olurdu. Oysa biz her zaman doğruyu söyleyen kişileriz.

1980 öncesinin karanlık günlerinde de hep doğruyu söyledik. Sırf bu yüzden çok ağır ve insafsız suçlamalara muhatap olduk, hatta saldırılara uğradık. Ama yine de doğruyu söylemeye devam ettik. Sonuçta, o yıllarda söylediklerimizin maalesef doğru olduğunu hep birlikte yaşayarak gördük.

1980 sonrası olağanüstü dönemde de doğruları söylemeye devam ettik. Zaman, zemin ve üslup bakımından söylediklerimizi yeterli bulmayanlar belli olmuştur; ama gerek Anayasadaki sosyal hükümlerin tashihi, gerekse çalışma yasalarının «imkânsız»dan «zor»a değiştirilmesi; bir başka deyişle fırtınanın asgari zararlar geçirilmesi bakımından söylediğimiz doğruların büyük faydası oldu.

Doğruyu söylemek kısa vadede belki zor olmaktadır, ama uzun vadede sözlerimizin hayat tarafından doğrulanması, teşhislerimizin ve şikâyetlerimizin haklılığını göstermektedir.

Bu nedenle, bugün de, huzurunuzda, sadece gerçekleri söyledim. Hatta, konumuz sınırlı olduğu için, acı gerçeklerin tümünü değil, sadece bir kısmını ifade ettim.

Sonuçta karanlık bir tablo çıktı.

Ama istikbale yine de umutla bakabiliriz. Çünkü bu karanlığı aydınlatmanın birinci şartı, gerçekleri söyleyebilen hür sendikacılık hareketi ile gerçekleri tartışabilen hür üniversitelerin varlığıdır. Bugün burada, bizler ve sizler, bu varlığı isbat ediyoruz. Bundan sonraki elbirliğimiz, ülkemizi aydınlatma ve insanlarımızı mutlu kılma mücadelemizi başarıya götürecektir en önemli unsur olacaktır.

Bana burada konuşma fırsatını veren İstanbul İktisat Fakültesine, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümüne, Dekanımız Sayın Prof. Dr. Nusret EKİN'e, Bölüm Başkanımız Sayın Prof. Dr. Sabahattin ZAIM'e Fakültenin ve

Bölümün bütün hocalarına, beni dinlemek lûtfunda bulunan öğretim üyelerine, öğrenci kardeşlerime ve bütün dinleyicilere tekrar teşekkür ediyor ve saygılar sunuyorum.

